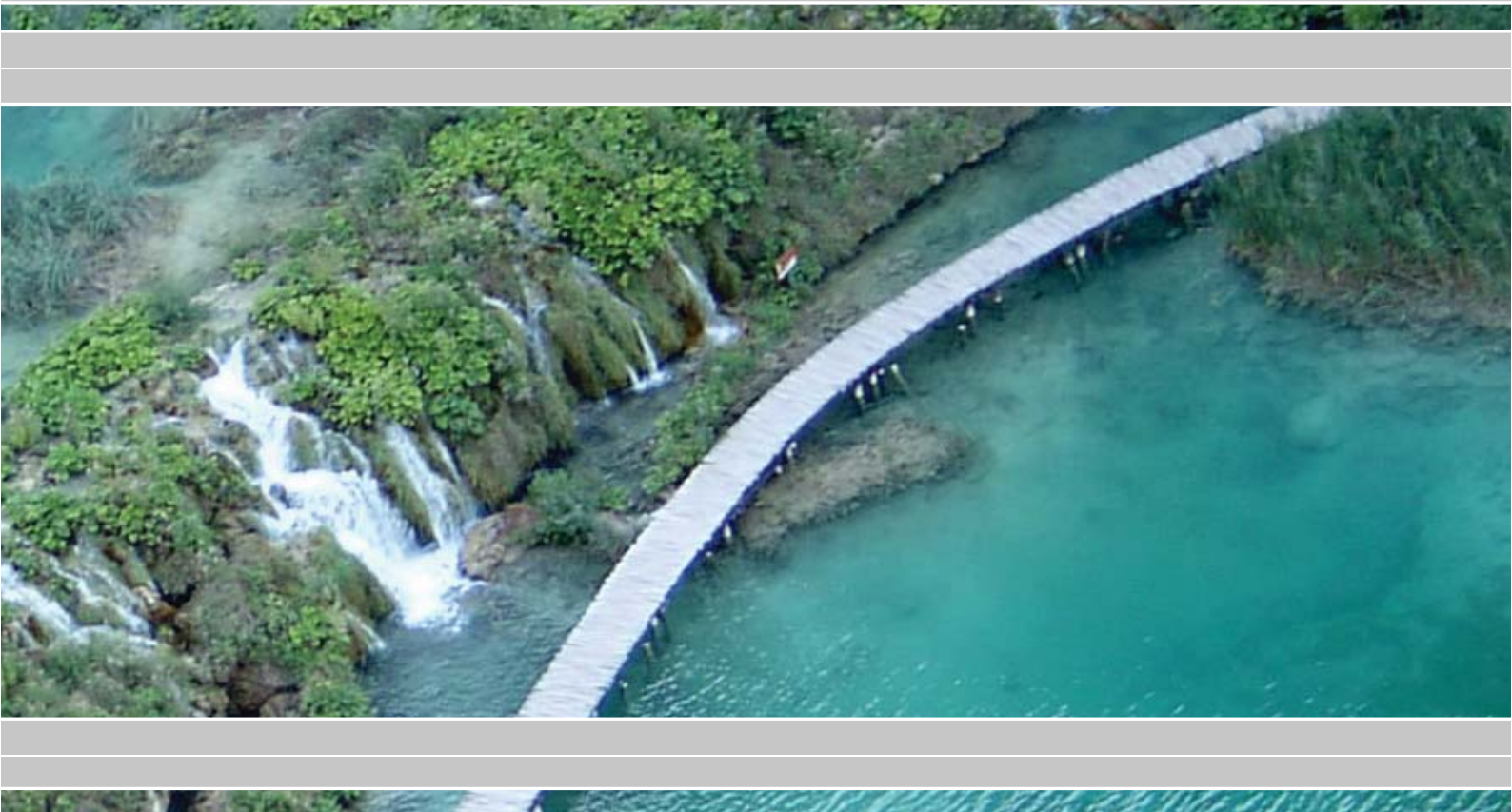

Balkany w XXII wieku

Problemy konsolidacji i integracji

Redakcja naukowa

Marko Babić

Iwona Jakimowicz-Ostrowska

Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego

Balkany w XXI wieku

Problemy konsolidacji i integracji

Uniwersytet Warszawski
Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych
Instytut Europeistyki

Balkany w XXI wieku

Problemy konsolidacji i integracji

Redakcja naukowa

Marko Babić

Iwona Jakimowicz-Ostrowska

Warszawa 2014

Recenzja
prof. zw. dr hab. Radosław Zenderowski (UKSW)

Redakcja
dr Marko Babić
dr Iwona Jakimowicz-Ostrowska

Projekt okładki
Paulina Popławska

Zdjęcia na okładce: Plitvička Jezera, Hrvatska © Copyright by Marko Babić

Słowa kluczowe:
bałkanizacja, Bałkany, geopolityka, integracja europejska, konsolidacja polityczna, państwo narodowe, tożsamość narodowa, Unia Europejska

© Copyright by Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych
Uniwersytet Warszawski, Warszawa 2014

Wszelkie prawa zastrzeżone. Każda reprodukcja lub adaptacja całości bądź części niniejszej publikacji, niezależnie od zastosowanej techniki reprodukcji (drukarskiej, fotograficznej, komputerowej i in.), wymaga pisemnej zgody Autora i Wydawcy.

ISBN: 978-83-63183-72-1

Arkuszy wydawniczych: 19,5

Wydawca:
Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych
Uniwersytet Warszawski
ul. Krakowskie Przedmieście 3
00-927 Warszawa
tel./fax 48 22 55 20 293
www.wydawnictwo.wdinp.uw.edu.pl

Skład i łamanie, druk i oprawa: Zakład Graficzny UW. Zam. 954/2014

Spis treści

Wstęp	9
I. GEOPOLITYKA BAŁKANÓW	
Waldemar Paruch, <i>Konsolidacja i rywalizacja polityczna na Bałkanach</i>	21
Marko Babić, <i>Rosja na Bałkanach Zachodnich. Interesy narodowe i wpływy polityczne</i>	47
II. WYZWANIA WSPÓŁCZESNYCH PAŃSTW BAŁKAŃSKICH	
Ewa Bujwid-Kurek, <i>Konstytucyjne uwarunkowania integralności terytorialnej Republiki Serbii w początkach XXI wieku</i>	75
Wiktor Hebda, <i>Republika Serbska w Bośni i Hercegowinie w kontekście relacji politycznych i gospodarczych z Republiką Serbii w latach 1995–2010</i> . . .	89
Jacek Wojnicki, <i>Proces formowania się państwowości słoweńskiej</i>	103
Aagata Biernat, <i>Przystąpienie Albanii do NATO i jego wpływ na bezpieczeństwo w regionie</i>	113
III ROLA I ZNACZENIE UE DLA PROCESÓW POLITYCZNYCH NA BAŁKANACH	
Bogusław Jagusiak, <i>Korzyści i ryzyka państw bałkańskich w Unii Europejskiej</i>	131
Wojciech Szczepański, <i>Dialog Belgrad – Prisztina: wyzwanie na drodze integracji Serbii i Kosowa z UE</i>	151
Tomasz Fraszczyk, <i>„Kwestia macedońska” w polityce wewnętrznej i zagranicznej Grecji w latach 1991-1995</i>	165
Iwona Jakimowicz-Ostrowska, <i>Grecy i Grecja w kontekście przewodnictwa Radzie Unii Europejskiej</i>	195
IV. JĘZYK I TOŻSAMOŚĆ NA BAŁKANACH	
Aleksandra Zdeb, <i>Bośnia Boś(š)niacka? Nation-building w warunkach wieloetniczności</i>	223

Wiesław Walkiewicz, <i>Wokół chorwackiej samoidentyfikacji. Uwarunkowania i implikacje</i>	245
Mladen Karadžoski, <i>Identity and Statehood: Macedonia, 20 years of independence</i>	271
Marcin Jarzębski, <i>Kwestia prawnego równouprawnienia języka serbskiego w Vukovarze</i>	281
Kamila Stanek, <i>Językowa tożsamość narodowa w Turcji</i>	293
Bibliografia selektywna	307

Table of content

Introduction.	9
I. GEOPOLITICS IN THE BALKANS	
Waldemar Paruch, <i>Consolidation and political rivalry in the Balkans</i>	21
Marko Babić, <i>Russia in the Western Balkans. National interests and political influence</i>	47
II. CHALLENGES FOR THE CONTEMPORARY BALKAN STATES	
Ewa Bujwid-Kurek, <i>Constitutional conditions of the territorial integrity of the Republic of Serbia</i>	75
Wiktor Hebda, <i>The Republic of Srpska of Bosnia and Herzegovina in the context of political and economic relations with the Republic of Serbia 1995-2010</i>	89
Jacek Wojnicki, <i>The nation-building process in Slovenia</i>	103
Aagata Biernat, <i>Albania in NATO and its security impact in the region</i>	113
III. THE EU ROLE WITHIN POLITICAL PROCESSES IN THE BALKANS	
Bogusław Jagusiak, <i>Profits and Risks of the Balkan States' Membership in the European Union</i>	131
Wojciech Szczepański, <i>The Belgrade – Pristina dialogue: a challenge on the Serbia's and Kosovo's integration path to the EU</i>	151
Tomasz Fraszczyk, <i>“The Macedonian Question” in the Greece's Internal and Foreign Policies 1991-1995</i>	165
Iwona Jakimowicz-Ostrowska, <i>Greeks and Greece in the Presidency of the Council of the European Union</i>	195
IV. LANGUAGE AND IDENTITY IN THE BALKANS	
Aleksandra Zdeb, <i>Bosnia for Bosnia(k)ns? Nation-building within multiethnicity</i>	223

Wiesław Walkiewicz, <i>In the circle of Croatian self-identification. Conditions and implications</i>	245
Mladen Karadžoski, <i>Identity and Statehood: Macedonia, 20 years of independence</i>	271
Marcin Jarzębski, <i>The Question of Legal Equality of the Serbian Language in Vukovar</i>	281
Kamila Stanek, <i>Linguistic national identity in Turkey</i>	293
Bibliography.	307

Wstęp

„Wiadomości o Bałkanach przedzierają się do świata zewnętrznego tylko w czasach rozpacz i ucisku. W innych czasach Bałkany są pogardliwie ignorowane” pisze w znanej książce *Imagining the Balkans*¹ Maria Todorowa. Doświadczenia historyczne regionu ostatniego stulecia przekonują o jego niestabilności politycznej wykorzystywanej, bądź wręcz prowokowanej, przez wielkich aktorów polityki międzynarodowej skazując go na bycie newralgicznym i konfliktogennym przedmiotem w stosunkach międzynarodowych.

Jednocześnie Bałkany mają potężną ontologię nieustannych i głębokich przemian zarówno odnoszących się do kwestii wewnątrzregionalnych, jak i relacji ze światem zewnętrznym. Bałkany to nie jedność a mnogość. Bałkany to „przekleństwo” drobnych różnic albo/i „przekleństwo bliskości”. Jednym z uroków, ale i paradoksów narodów bałkańskich jest ich bardzo bogata, ale jednocześnie skondensowana historia. Ta dwoistość natury Bałkanów uniemożliwia zrozumienie wielokulturowości będącej tak bogactwem, jak i dramatem tego regionu Europy. W konsekwencji wynika z niej niemożność artykulacji owej wielokulturowości jako kulturowego pluralizmu. Ma to niebagatelny wpływ na tzw. sferę mentalności, do której należą ogólne przekonania, obyczaje, system wartości i polityka wynikające z wszystkich wyżej wymienionych elementów. Nie pozostają one bez znaczenia także w kontekście problemów związanych z integracją poszczególnych państw tego regionu z Unią Europejską. Wpływają wręcz bezpośrednio, jako imperatyw kategoryczny, na poszukiwanie, nie tylko konsolidacji politycznej, ale także równowagi między różnymi demokratycznymi koncepcjami umożliwiającymi kompatybilność regionu z kulturą polityczną i dorobkiem prawnym Unii Europejskiej.

¹ M. Todorova, *Imagining the Balkans*, Oxford University Press New York 1997, wyd. polskie M. Todorova, *Bałkany wyobrażone*, Warszawa 2008, cytat z serbskiego tłumaczenia książki: *Imaginarni Balkan*, Biblioteka XX vek, Beograd 1999 s. 316.

Świat ma trudności z właściwym zdefiniowaniem regionu.² Dobrze widać to na przykładzie określenia i usytuowania wojny w byłej Jugosławii z lat 90. ubiegłego wieku na geopolitycznej mapie Europy. O ile w państwach bałkańskich (ale nie zaliczanych do powstałych po rozpadzie Jugosławii) wojna ta określana była jako „wojna jugosłowiańska”, to w Europie Zachodniej wojna ta definiowana bywa rzadziej jako „wojna między państwami byłej Jugosławii”, częściej zaś jako „wojna na Bałkanach”. W Stanach Zjednoczonych mówi się przeważnie również o „wojnie na Bałkanach”. Dotyczyło to wojny domowej w Jugosławii. Kraju, którego mieszkańcy i reprezentujący go politycy nigdy nie określali jako bałkański. Przez sympatyków z Zachodu, przez długie lata, nazywany był „the shining star of the East”. Jednocześnie hiszpańska wojna domowa (w latach 1936-1939) nigdy nie była opisywana jako „wojna iberyjska”, grecka wojna domowa (w latach 1946-1949) jako „wojna bałkańska”, konflikt w Irlandii Północnej nie był nazywany „irlandzkim”, „angielskim” „brytyjskim” tylko tym, czym naprawdę był: konfliktem w Irlandii Północnej.³ Dlatego trudno nie oprzeć się wrażeniu, że dla uproszczenia posługiwanie się pojęciem „Bałkany”, jako określeniem pejoratywnym⁴, miało na celu piętnowanie państw tego obszaru oraz uwypuklenie dychotomii „My-Oni”.⁵

W roku 1914 dokonano zamachu na austrowęgierskiego arcyksięcia Franciszka Ferdynanda w Sarajewie, który posłużył za pretekst do wybuchu Wielkiej Wojny, później nazwanej I wojną światową. Był to właściwy początek XX wieku. Wydarzenie to, jak i poprzednie (I i II wojna bałkańska z lat 1912-1913) wykreowały stereotypowy i stygmatyzujący obraz Bałkanów na Zachodzie, który reprodukowało się przez kolejne dziesięciolecia i nawet stworzył współczesny własny dyskurs. Wojny jugosłowiańskie z lat 90. XX wieku wpisywały się w dyskurs o Bałkanach jako terenie „odwiecznej

² Odpowiedź na pytanie jakie państwa należą do Bałkanów nie jest proste. Czasem przynależność definiowana jest przez pryzmat kryteriów kulturowych, historycznych, geograficznych bądź różnych interpretacji powyższych elementów. W całości bądź częściowo następujące państwa należą do państw bałkańskich: Słowenia, Chorwacja, Bośnia i Hercegowina, Serbia, Czarnogóra, Kosowo, Macedonia, Albania, Bułgaria, Rumunia, Grecja, Turcja. *Encyklopedia Britannica* podaje, że Mołdowa także należy do państw bałkańskich. Por. *Balkans*, <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/50325/Balkans> (dostęp: 20 IV 2014).

³ M. Todorowa, op. cit., s. 318–320.

⁴ Konotacja słowa „Bałkany” z pojęciami „tygiel bałkański” albo „kocioł bałkański” wywodzące się z okresu pierwszej połowy XX wieku.

⁵ M. Babić, *Dylematy tożsamości jako źródła (nie)porozumienia. Bałkany i Unia Europejska*, w: P. Borkowski, F. Gołembski (red.), *My i Oni, Problemy tożsamości w jednoczącej się Europie*, Warszawa 2011.

wrogości”, „prastarych matryc kulturalnych” czy zawładniętym „duchami przeszłości”. Wydarzenia te stanowiły symboliczny koniec XX wieku.

Upadek w 1991 roku muru berlińskiego, jako symbolu rozpadu bipolarnego świata i zakończenia zimnej wojny, wzmógł oczekiwania mieszkańców „Drugiej Europy” jeszcze do niedawna znajdujących się za żelazną kurtyną, na triumf wolności i powszechny konsensu wokół przyszłości demokracji. Zaczęto mówić o „końcu historii”⁶ oraz wyrażać nadzieję, że konflikty ideologiczne oraz zwalczające się koncepcje polityczne należą już do przeszłości a zwycięstwo demokracji stało się niezaprzeczalnym faktem. Mimo powszechnej euforii, na Bałkanach nikt jednak nie uwierzył w „koniec historii”. Duże doświadczenie historyczne utwierdzało mieszkańców w przekonaniu, że historii zawsze jest „za dużo” i bez względu na przyjęty projekt polityczny – sprawi im ona nie raz jeszcze niespodziankę. Wielka transformacja w byłych jednopartyjnych państwach tzw. demokracji ludowej uwidoczniła znaczące różnice między krajami Europy Środkowowschodniej a regionu Bałkan. Te pierwsze były lepiej przygotowane do transformacji politycznej. Posiadały alternatywne elity polityczne mające doświadczenie (choć ograniczone) w podejmowaniu ważnych decyzji, w negocjacjach oraz tworzeniu alternatywnych instytucji. W Jugosławii, Bułgarii, Rumunii, Albanii tego zabrakło. Były to kraje o różnym stopniu otwartości, statusu wolności jednostki, sytuacji gospodarczej, standardzie życiowym obywateli i homogeniczności narodowej. To, co ich łączyło to niezdolność do wykreowania i wybrania nowych elit o autentycznie demokratycznej proveniencji, jednoznacznym stanowiskiem i uznaniu międzynarodowym, które byłyby w stanie przejąć władzę po dotychczasowej starej nomenklaturze partyjnej. Dlatego historia „wróciła” tu z impetem. W przeciwieństwie do państw Europy Środkowowschodniej, w tym regionie transformacja ustrojowa silnej naznaczona była przemocą, brutalnością a nawet mordami politycznymi. Przykład Jugosławii pokazuje, że najbardziej liberalne i tolerancyjne państwo wśród wszystkich z byłego bloku komunistycznego, całkowicie nieprzygotowane do wprowadzenia zasad demokracji, rozpadło się w serii brutalnych, gwałtownych wojen domowych trwających całą dekadę lat 90. XX wieku. „Sen demokratyczny” mieszkańców regionu i wielkie oczekiwania

⁶ Określenie użyte przez amerykańskiego politologa Francis Fukuyamę którym sugeruje, że proces historyczny w pewnym sensie kończy się wraz z upadkiem komunizmu (powołując się na poglądy Hegla mówiącego o końcu historii). Według Fukuyamy współczesna demokracja liberalna i wolnorynkowa gospodarka stanowią I stanowiąc będą najdoskonalszą odpowiedzią dla świata post-zimnowojennego. Por. F. Fukuyama, *The End of History and the Last Man*, New York, 2006, wyd. polskie, F. Fukuyama, *Koniec historii i ostatni człowiek*, Warszawa 2000. W Polsce książka ta ukazała się również w dwóch osobnych tomach, jako dwie niezależne pozycje *Koniec historii* (wyd. 1997 r.) i *Ostani człowiek* (wyd. w 2000 r.).

zderzyły się z rzeczywistością „demokracji”⁷ wyłonionych w pierwszych demokratycznych wielopartyjnych wyborach po 1989 roku. W przypadku budowania nowej państwowości organizmów politycznych, powstałych na gruzach byłej Jugosławii, jako czynnik utrudniający ich powstawanie dodać należy także ogromną skalę zniszczeń powstałych w trakcie niedawnych wojen oraz towarzyszące im morze ludzkiego nieszczęścia i tragedii.

Rzadko mówi się o regionie bałkańskim z perspektywy jego potencjału, zarówno gospodarczego, kulturowego czy w kontekście politycznej konsolidacji. O regionie, który „wzbogacił” świat o pojęcie „bałkanizacji”, rozumianej jako rozczłonkowanie terytorium pomiędzy nowopowstałymi, małymi państwami, które pozostają w stałym konflikcie o niskiej intensywności z potencjałem przerodzenia się w nagłą i brutalną wojnę. Prawdopodobnie dlatego zazwyczaj mówi się o tym regionie w pesymistycznych barwach.

Początek XXI wieku na tym terenie potwierdza przekonanie o słuszności i konieczności integracji europejskiej wszystkich państw regionu. Transformacja ustrojowa i gospodarcza, a także następująca w ich wyniku konsolidacja w ramach procesu integracji europejskiej (z zauważalną różną dynamiką w poszczególnych państwach regionu), oznacza przejmowanie odpowiedzialności za siebie i własny region. To, że władza w pierwszej kolejności znaczy odpowiedzialność za konkretne działania, i że korupcja niszczy potencjał ekonomicznej prosperity, powoli zaczyna stawać się częścią świadomości grupowej mieszkańców tego regionu. Jeszcze wolniej przekonania te przebijają się do praktyki politycznej i znajdują odzwierciedlenie w stosowaniu prawa. Uświadamianie tych prawd wydaje się być procesem nieodwracalnym i tylko od mieszkańców omawianego regionu będzie zależała jego dynamika.

Należy jednak pamiętać, że stare bałkańskie namiętności polityczne i nienawiść często wygrywają w starciu z racjonalnością interesu narodowego, państwowego, czy wreszcie gospodarczego. Stabilność polityczna, regularność procedur demokratycznych, poszanowanie praw człowieka i praw mniejszości, skuteczność i szybkość wymiaru sprawiedliwości itd. to kwestie o wiele trudniejsze do osiągnięcia aniżeli oczekiwany wzrost gospodarczy lub sprawne funkcjonowanie wolnego rynku.

Czy można oczekiwać, że wiek XXI będzie rzeczywiście dla regionu bałkańskiego wiekiem konsolidacji i integracji?

⁷ Demokracja (wyraz powstały z połączenia demokracji z dyktaturą) – system hybrydowy w którym za fasadą demokratycznych instytucji prawnych ukrywa się władza w większym lub mniejszym stopniu autorytarna. Na przykład, w Serbii za czasów rządów Slobodana Miloševića czy w Chorwacji za rządów Franjo Tudjmana.

Książka, którą oddajemy do rąk Czytelnika, jest efektem badań i refleksji kilkunastu naukowców zajmujących się regionem Bałkan w znaczeniu *sensu largo*. Prezentowana publikacja omawia bowiem zarówno problemy współczesnych państw, jakie powstały po rozpadzie Jugosławii, ale również porusza zagadnienia istnienia i funkcjonowania pozostałych krajów zaliczanych do obszaru bałkańskiego.

Poniższa książka składa się z czterech części, z których każda poświęcona została innemu aspektowi zagadnień związanych z konsolidacją i integracją państw bałkańskich w XX i u progu XXI wieku.

Pierwsza z części poświęcona jest pozycji państw bałkańskich na politycznej mapie Europy oraz ich relacjom w przestrzeni międzynarodowej.

Tekst Waldemara Parucha już swoim tytułem nawiązuje do idei całej publikacji i odnosi się do zagadnienia konsolidacji oraz rywalizacji politycznej na Bałkanach. Autor przedstawia kontekst historyczny oraz ukazuje tak zewnętrzne, jak i wewnętrzne czynniki kształtujące relacje epoki nowożytnej na terytorium dzisiejszych Bałkan. Dzięki tej perspektywie czytelnik poznaje główne aspekty polityki prowadzonej przez, wpływające na losy tej części Europy, mocarstwa, jak i reakcję mieszkańców tego regionu oraz reprezentujących ich rządów. Uwypuklenie zagadnień związanych z bezpieczeństwem tzw. miękkiego podbrzusza Europy wyjaśnia przyczyny części współczesnych problemów z jakimi przyjdzie zmierzyć się tak państwom regionu, jak i najważniejszym graczom dzisiejszej sceny politycznej tzw. Starego Kontynentu.

Drugim tekstem, w tej części publikacji, jest artykuł autorstwa Marko Babića. Poruszył on niezwykle ważne i delikatne, a zarazem aktualne, zagadnienie relacji państw tzw. Bałkan Zachodnich z Rosją. Trudna tematyka wzajemnych powiązań pomiędzy poszczególnymi państwami bałkańskimi a Moskwą ukazana została zarówno w kontekście historycznym, pokazującym ciągłość tych relacji, jak i w świetle obecnego ścierania się mocarstw światowych i Rosji o wpływy w tym regionie Europy. Babić w swoim opisie poszczególnych zagadnień wskazuje na różne czynniki, które odgrywają rolę w kształtowaniu się relacji państw tzw. Bałkan Zachodnich nie tylko z Rosją, ale i dzisiejszą Unią Europejską czy NATO. Autor prezentując wielowymiarowe spojrzenie na pozycje Rosji w tej części świata, ukazuje błędne rozumienie decyzji i działań państw tego regionu przez mocarstwa światowe zabiegające współcześnie o rozszerzenie swoich wpływów nad tą częścią Europy.

Druga część publikacji poświęcona została wybranym zagadnieniom odnoszącym się do bieżącej polityki państw bałkańskich. Każdy z autorów poświęcił swój tekst jednemu zagadnieniu, które jest znamienne dla wybranego kraju lub stosunków sąsiedzkich w tym regionie.

Jednym z istotnych zagadnień współczesnej państwowości państw bałkańskich, jest konstytucyjne uwarunkowanie ich integralności terytorialnej. W swoim tekście Ewa Bujwid-Kurek przedstawiła tę kwestię na przykładzie dzisiejszej Serbii. Autorka traktuje Serbię, jako szczególne państwo na tle pozostałych, które podobnie jak ona, powstały po rozpadzie Jugosławii. Wskazując na specyfikę Serbii analizuje czynniki, w znacznej mierze prawne, które wpływały na kształtowanie się integralności terytorialnej tego państwa. Za najważniejsze uznane zostało pytanie o wpływ oderwania się części Serbii oraz powstania na jego terytorium Kosowa. Przedstawiając założenia prawa międzynarodowego jednocześnie powiązано je z historycznymi, kulturowymi czy religijnymi relacjami Serbii z terenem dzisiejszego Kosowa.

Relacjami Serbii z innym sąsiadem, tj. Republiką Serbską w Bośni i Hercegowinie, zajął się w swoim tekście Wiktor Hebda. Opisując ich wzajemne relacje w latach 1995-2010 autor skupił się na analizie dwóch aspektów funkcjonowania Republiki Serbskiej Bośni i Hercegowiny. Pierwszym zagadnieniem jest istnienie i polityczna sprawność tego podmiotu politycznego po uzyskaniu niezależności w wyniku postanowień z Dayton w 1995 roku. Istotne dla autora były tu głównie zagadnienia kształtowania się jej podstaw prawnych, administracyjnych i politycznych. Drugim są dwustronne relacje Republiki Serbskiej z Serbią. Autor nie stroni od poruszenia wątków bolesnych dla Serbów jak np. wydarzenia w Srebrnicy oraz krytycznych uwag na temat wzajemnych relacji obu stron np. ocena zachowania Serbów w sprawie tzw. zbrodniarzy wojennych. Odnosząc się do kwestii politycznych i gospodarczych Hebda zarysował m.in. problem Kosowa, jaki wpływa po kilku lat również na wzajemne relacje Serbii z innymi sąsiadami w tym przypadku z Republiką Serbską.

O procesie formowania się państwowości Słowenii piszę w kolejnym, znajdującym się w prezentowanej książce, tekście Jacek Wojnicki. Zarys kształtowania się państwowości słoweńskiej przedstawiony został w perspektywie historycznej. Autor opisuje rodzącą się tożsamość państwową dzisiejszej Słowenii dzieląc ją na trzy główne etapy: do 1918 roku czyli powstania Królestwa Serbów, Chorwatów i Słoweńców, lata 1918-1992, które są meritum analizy przedstawionej w artykule oraz wydarzenia po 1992 roku. Skupiając się na latach 1918-1992 Wojnicki analizuje przede wszystkim sposób, w jaki powstał i rozwijał się system konstytucyjny Słowenii, który stał się podstawą do funkcjonowania współczesnej Słowenii.

Zagadnienie bezpieczeństwa w regionie Bałkan uczyniła tematem swojego tekstu Agata Biernat. Ukazując albańską drogę od izolowanego, w okresie powojennym, kraju aż do jego członkostwa w NATO porusza jednocześnie problem bezpieczeństwa Albanii w gronie państwa tzw. mięk-

kiego podbrzusza Europy. Autorka analizuje negatywne oraz pozytywne zmiany jakie zachodziły na przestrzeni lat 1992-2009 w tym kraju. Omawia czynniki sprzyjające pogłębianiu się relacji Albanii z państwami regionu, a także najsilniejszymi graczami na europejskiej scenie politycznej i współtworzącymi Pakt Północnoatlantycki Stanami Zjednoczonymi. Ponadto ukazuje momenty zwrotne w dążeniu Albanii do członkostwa w NATO oraz opisuje zagadnienia dotyczące bezpieczeństwa, które pozostają nadal do rozwiązania we wzajemnych relacjach Tirany z jej partnerami.

Trzecią część książki, zatytułowana *Rola i znaczenie Unii Europejskiej dla procesów politycznych na Bałkanach*, otwiera tekst autorstwa Bogusława Jagusiaka. Stanowi on dopełnienie oraz rozwinięcie części wątków poruszonych już uprzednio przez innych autorów tej publikacji. Nie oznacza to, że tekst ten nie wnosi nowych tematów oraz nie wskazuje dotychczas pominiętych zagadnień. Jagusiak skupia się na sytuacji tzw. państw Bałkan Zachodnich oraz ich przeobrażeniach mających miejsce od początku lat 90. ubiegłego stulecia aż do chwili obecnej. Ukazując zmiany oraz wyzwania jakie przewyciężyć musiały wszystkie, zaliczane do tej grupy, kraje, a także porządkuje zagadnienia metodologiczne potrzebne do zrozumienia opisywanych kwestii. Przedstawia ewolucję polityczną oraz gospodarczą państw tego regionu, która towarzyszyła procesowi ich integracji z Unią Europejską. Autor nie tylko opisuje początki współpracy państw Bałkan Zachodnich z integrującą się, w ramach Wspólnot Europejskich, Europą, ale również analizuje czynniki sprzyjające lub utrudniające wzajemne relacje. Ukazując problem bezpieczeństwa w tym regionie wskazuje jednocześnie na potencjalne konsekwencje współczesnych działań politycznych i ekonomicznych w tym regionie Europy.

Zagadnieniem Serbii i Kosowa, jako dwóch państw aspirujących do członkostwa w Unii Europejskiej, zajął się w swoim tekście Wojciech Szczepański. Autor skupił się na problemach jakie wzajemne waśnie pomiędzy Belgradem a Prisztiną, generują w ich drodze do integracji z państwami Unii. Ponadto, w swoim tekście, wskazuje na wiele czynników, które zarówno stronie serbskiej, albańskiej czy kosowskiej, ale także unijnej sprzyjają utrzymaniu się lub wręcz utrwalaniu różnic zdań oraz uniemożliwiają normalizację dwustronnych relacji pomiędzy Belgradem i Prisztiną. W tym bilateralnym z pozoru konflikcie autor wskazuje na jeszcze dwóch nie mniej istotnych graczy i ich interesy – na Unię Europejską i Albanie. Każda ze stron tego czworokąta z innych przyczyn i dla realizacji odmiennych celów nie ułatwia rozwiązania sporu jaki poróżnił Belgrad i Prisztinę.

Dwa teksty zamykające tę część prezentowanej publikacji dotyczą współczesnej Grecji i jej problemów politycznych na arenie europejskiej.

Pierwszy z nich przedstawia znaczenie oraz rolę „kwestii macedońskiej” w greckim dyskursie politycznym oraz jej znaczenie dla dialogu międzynarodowego Aten z innymi państwami Unii Europejskiej. Tomasz Fraszczyk, sięgając do licznych greckojęzycznych źródeł, opisał ten spór z perspektywy Grecji. Analizując powody dla których politycy i opinia publiczna trwała niezmiennie przez niemal dwie ostatnie dekady przy swoich racjach, autor jednocześnie wyjaśnia historyczne, kulturowe oraz polityczne uwarunkowania, w jakich wykształciły się i utrwały poglądy sporej grupy obywateli Grecji dotyczące traktowania ich państwa i jego racji na arenie międzynarodowej. Spór dotyczący „kwestii macedońskiej”, dzięki przyjętej przez Fraszczyka perspektywie, obnaża równocześnie i inne kompleksy czy newralgiczne dla Aten zagadnienia dotyczące bieżącej polityki międzynarodowej a nie związane bezpośrednio z „kwestią macedońską”.

Kolejny tekst dotyczący wyzwań współczesnych państw bałkańskich porusza zagadnienie greckich prezydencji w Unii Europejskiej. Iwona Jakimowicz-Ostrowska charakteryzuje kolejne okresy ich sprawowania, od 1981 roku aż po rok 2014, w których Ateny przewodziły Unii i jednocześnie opisuje zmiany jakim podlegały w tym samym czasie nie tylko priorytety greckiej polityki międzynarodowej, ale również ewoluował stosunek obywateli tego państwa do integracji europejskiej. Przedstawiając dzisiejszą opinię Greków o sobie, a także stereotypy narosłe wokół ich stosunku do pracy i życia, autorka zastanawia się nad dalszymi konsekwencjami bieżącego kryzysu ekonomicznego i politycznego w dzisiejszej Grecji tak dla niej samej, jak i ładu w regionie oraz przyszłości całej Unii Europejskiej.

Ostatnia część prezentowanej publikacji przedstawia problemy tożsamości i kwestii językowych na Bałkanach.

Zagadnienie tożsamości narodowej w Bośni oraz czynników, które ją kształtują omawia w swoim tekście Aleksandra Zdeb. Przedstawiając proces tworzenia się i utrwalania tożsamości Bośniackiej czy też Boszniackiej autorka osadza go w kontekście wieloetnicznych relacji jakie od wieków towarzyszyły wzajemnym stosunkom ludności zamieszkującej te tereny. Podkreśla przy tym wyraźnie paralelną oraz jednoczesną wzajemną przenikalność się elementów towarzyszących budowaniu państwa i narodowości mieszkańców dzisiejszej Bośni i Hercegowiny. Wskazując na rozmaite bariery: językowe, religijne, historyczne czy wreszcie polityczne, analizuje ich wpływ na współczesny przebieg tworzenia się jednolitego tworu politycznego jakim jest państwo oraz narodu, który miałby w owym państwie mieszkać.

Wiesław Walkiewicz, w swoim tekście, otwierającym rozważania w tej części książki przedstawia proces kształtowania się tożsamości narodowej Chorwatów. Traktując budowanie tożsamości narodowej jako nieustanny

proces, autor nie tylko przedstawia rozmaite czynniki warunkujące rozwój samoidentyfikacji narodowej mieszkańców tego kraju, ale także wskazuje na zachodzące lub potencjalne ich implikacje w przyszłości. Korzystając z zarysowanego przez siebie w tekście kontekstu historycznego Walkiewicz uwypukla te momenty i wydarzenia, jakie zakodowały się w pamięci narodowej dzisiejszych Chorwatów. Ponadto wskazuje na te powiązania tradycji chorwackiej i europejskiej, które stały się wspólną płaszczyzną dzisiejszego porozumienia oraz umożliwiły kolejnym rządów w Zagrzebiu na pogłębienie procesu integracji z Unią Europejską zakończonego członkostwem Chorwacji w jej strukturach.

Kolejny z tekstów również stanowi analizę tworzenia się tożsamości państwowej i narodowej jednego z krajów bałkańskich – Macedonii. Mladen Karadjoski przedstawia proces konstruowania się tożsamości młodego, bo powstałego w 1991 roku, państwa macedońskiego oraz poczucia przynależności narodowej jego obywateli. Autor wskazuje na ewolucję celów i priorytetów politycznych Macedonii na przestrzeni ostatnich 20 lat. Na przykładzie relacji rządów w Skopie z politykami reprezentującymi Unię Europejską oraz przedstawicielami dwóch trudnych, ze względów historycznych, sąsiadów – Bułgarii i Grecji, Karadjoski opisuje zmianę i proces dojrzewania politycznego reprezentujących Macedonię liderów politycznych. Jednocześnie nie zapomina o docenieniu atutów, jak i oszacowaniu konsekwencji błędów jakie na przestrzeni dwóch ostatnich dekad ujawniły się w działaniach politycznych i gospodarczych Macedonii.

Zagadnienie tożsamości językowej w Vukovarze stało się tematem tekstu Marcina Jarzębskiego. Autor przedstawiając historię rozwoju języka i alfabetu opisuje jednocześnie dzieje mieszkańców Vukovaru oraz relacje serbsko-chorwackiego sąsiedztwa w tym mieście zarówno w przeszłości, jak i współcześnie. Przypadek nieścisłości w spisie powszechnym, który stał się powodem odzicia sporu o język serbski opisany został w kontekście zmian prawnych, jakie wprowadzał ustawodawca regulując możliwość nauki oraz status języka serbskiego. Walka o prawo do nauki i używania języka serbskiego jest jednocześnie sporem o zachowanie tożsamości mieszkańców dzisiejszego Vukovaru.

Turcja najrzadziej zaliczana jest do grona państw bałkańskich. Niemniej jej historyczna dominacja na tym obszarze oraz nadal widoczne wpływy kulturowe są przedmiotem analiz licznych gremiów badaczy. Dlatego też tekst Kamili Stanek o językowej tożsamości Turcji stanowi doskonałe uzupełnienie tematyczne oraz zamyka w jedną całość zagadnienia konsolidacji i integracji państw oraz społeczeństw bałkańskich na początku XXI wieku. Stanek, opisując historię kształtowania się języka tureckiego, zasady jego pisowni i gramatyki, analizuje zarazem wpływy tureckie, jakie na każdego

posługującego się tym językiem, mieszkańca regionu Bałkan wywarła wielowiekowa dominacja osmańska. Przystawiając zmiany polityczne zachodzące w dzisiejszej Turcji oraz ich konsekwencje dla ewolucji języka tureckiego dostrzega towarzyszące im zmiany stosunku do dzisiejszych sąsiadów a dawnych poddanych. Język turecki, a także ślady jego wpływu w językach sąsiednich państw, jest zatem dziedzictwem kulturowym mieszkańców obszaru Bałkan.

Przygotowując powyższą publikację, ale także na długo przed jej wydaniem, autorzy wszystkich jej części spotykali się przy rozmaitych okazjach i w różnorodnych konfiguracjach towarzyskich, konsultując i wymieniając uwagi na temat prowadzonych przez siebie badań. Część wniosków powstało także podczas czytania, powstających na potrzeby tej książki tekstów, kiedy zarówno redaktorzy publikacji, jak i poszczególni autorzy wymieniali się swoimi opiniami na temat poruszanych w poszczególnych jej częściach kwestii. Dziękujemy zatem wszystkim współautorom prezentowanej publikacji za życzliwy stosunek do naszej pracy oraz wyrozumiałość dla docieklivosti wynikającej z obowiązku przygotowana całości do druku.

Dziękujemy za pomoc w wydaniu niniejszej publikacji Dyrektorowi Instytutu Europeistyki Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa (WDiNP) Uniwersytetu Warszawskiego – Panu Profesorowi Konstantemu Adamowi Wojtaszczykowi, Kierownikowi Zakładu Europejskich Studiów Subregionalnych Instytutu Europeistyki WDiNP – dr. hab. Józefowi Tymanowskiemu, oraz dr. Łukaszowi Zamęckiemu. Bez ich wsparcia i przychylności nie byłaby możliwa publikacja prezentowanej książki.

Za wszelkie krytyczne, ale i zarazem budujące i służące dalszej pracy naukowej, uwagi dziękujemy recenzentowi niniejszej książki Panu Profesorowi Radosławowi Zenderowskiemu. Bez wątpienia Pana opinie i sugestie zostaną przez wszystkich zapamiętane i wykorzystane naszej przyszłej pracy badawczej i publikacyjnej.

Dziękujemy również naszym przyjaciołom i najbliższym, którzy wspierali nas w rozmaity sposób i w różnym czasie, kiedy dopadały nas chwile zwątpienia lub nerwowego poczucia popadania w konflikt z czasem, który zmusza do zakończenia pracy nad przygotowaniem książki. Janku, Konradzie, Mirello dziękujemy, że z nami byliście.

Marko Babić
Iwona Jakimowicz-Ostrowska

Biogramy autorów

Marko BABIĆ Sekretarz Zakładu Europejskich Studiów Subregionalnych Instytutu Europeistyki WDiNP Uniwersytetu Warszawskiego. Absolwent Instytutu Nauk Politycznych Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego, studia w Szkole Głównej Handlowej oraz w Instytucie Stosunków Międzynarodowych WDiNP UW, doktor nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce (2006), adiunkt w Instytucie Europeistyki WDiNP UW. Jako ekspert współpracuje z Departamentem Strategii MSZ RP, Polskim Instytutem Spraw Międzynarodowych, Ośrodkiem Studiów Wschodnich im. M. Karpią. Członek Polskiego Towarzystwa Studiów Europejskich. Zainteresowania badawcze: Współczesne Bałkany Zachodnie – położenie geopolityczne, procesy państwowo i narodowo-twórcze, konflikty etniczne; polityka zagraniczna, aspiracje do członkostwa w Unii Europejskiej i NATO; systemy polityczne państw bałkańskich; tradycje i kultura narodów bałkańskich – aspekt religijny, historyczny oraz uwarunkowania cywilizacyjno-kulturowe.

Wybrane publikacje: *Understanding the Complexity. Europeanization in the Western Balkans*, Procesy europeizacji, Horyzonty polityki, 5 (10), Akademia Ignatianum w Krakowie, marzec 2014. Link do strony: http://www.ignatianum.edu.pl/files/hpolityki/HP_2014_Vol_5_No_10_Babic.pdf; *Two faces of Islam in the Western Balkans: Between Political Ideology and Islamist Radicalization*, w: *Perseverance of Terrorism: Focus on Leaders (Volume 117)*, eds. M. Milosevic, K. Rekawek, Series: NATO Science for Peace and Security Series - E: Human and Societal Dynamics, IOS Press The Netherlands 2014. Link do strony: <http://ebooks.iospress.nl/volumearticle/35853>; *The Impact of the European Union on Party Systems. The case of Serbia and Montenegro*, w: *Elections to the European Parliament as a Challenge for Democracy*, eds. E. Kuźelewska, D. Kloza, Vol. 2, Warszawa-Białystok: Centre for Direct Democracy Studies (CDDS)/Vrije Universiteit Brussel 2013 (red. z prof. Franciszkiem Gołębskim), *Problemy aksjologiczne*

w *relacjach Unii Europejskiej z państwami bałkańskimi*, Instytut Europeistyki WDiNP Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2012 *Chorwacja i proces akcesyjny do Unii Europejskiej. Wybrane problemy konstytucyjne*, w: *Integracja Bałkanów Zachodnich z Unią Europejską*, red. A. Nowak-Far, Szkoła Główna Handlowa/Katedra Europeistyki WDiNP UW, Warszawa 2012; *Aksiologija i promjene. Slučaj Poljske*, „Godišnjak broj” 5 (Rocznik numer 5), Rok V, Fakultet Političkih Nauka, Univerzitet u Beogradu, Beograd 2011 w: www.fpn.bg.ac.rs/2011/09/02/godisnjak-2011.

Agata BIERNAT Doktorantka na Wydziale Politologii i Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Absolwentka politologii (specjalizacja: integracja europejska) oraz filologii bałkańskiej na UMK. Stypendystka m.in. Ministerstwa Nauki Republiki Chorwacji. W 2012 r. jako stypendystka BUWiWM prowadziła badania naukowe i studiowała na Uniwersytecie w Belgradzie. Odbyła staż w Parlamencie Europejskim w Brukseli, a także praktyki w Ambasadzie RP w Tiranie. Zainteresowania badawcze: polityka zagraniczna państw Bałkanów Zachodnich, Polityka Zagraniczna i Bezpieczeństwa UE, etnopolityka, konflikty etniczne. Wybrane publikacje: *Albanian Political Activity in Ottoman Empire (1878-1912)*, “World Journal of Islamic History and Civilization” (WJIHC), Volume 3, Number 1, 2013, *Change in Turkish-Egyptian relations after winning the Justice and Development Party*, in: *Turkey-EU Relations: power, politics and the future*, Ed. by K. Aksu, Cambridge Scholars Publishing, 2012, *Integration of Montenegro into the European Union*, Polish Institute of International Affairs (PISM), Bulletins, nr 82 (831), 12.08.2011, *Balkan models of the local government – the case of Slovenia, Croatia and Macedonia*, “e-Politikon”, Ośrodek Analiz Politologicznych Uniwersytetu Warszawskiego, nr 2/2012, ISSN 2084-5294; *Achievements of the Slovenian Presidency of the EU Council*, w: *Central Europe on the Threshold of the 21st Century. Interdisciplinary Perspectives on Politics and Society*, edited by Lucyna Czechowska and Krzysztof Olszewski, Cambridge Scholars Publishing.

Ewa BUJWID-KUREK Pracownik naukowo-dydaktyczny w Instytucie Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Ukończyła nauki polityczne na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie uzyskując stopień magistra nauk politycznych i została zatrudniona na stanowisku asystenta stażysty w macierzystym Instytucie. W roku 1987 z wyróżnieniem obroniła pracę doktorską uzyskując stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce. W 2003 roku uzyskała tytuł doktora habilitowanego nauk humanistycznych

w zakresie nauk o polityce, a w 2008 roku otrzymała stopień profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Postanowieniem z dnia 19 lutego 2014 roku uzyskała tytuł naukowy profesora nauk społecznych. W latach 2004–2006 pełniła funkcje kierownika studiów niestacjonarnych, a od 2006–2012 roku funkcje wicedyrektora ds. dydaktycznych w Instytucie Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych UJ. Była przewodniczącą Komisji ds. wdrożenia KRK, efektem czego było przyznanie dla kierunku Politologia w INP i SM nagrody MSzW w wysokości 1 mln zł. Jako dyrektor ds. dydaktycznych zasiadała w komisji wydziałowej ds. dydaktycznych, przewodniczyła publicznym obronom prac doktorskich. Wypromowała 2 doktorów, jest promotorem 3 otwartych przewodów doktorskich, pod jej opieką naukową pozostaje 2 doktorantów przygotowujących się do otwarcia przewodów doktorskich. W INP i SM UJ wypromowała ponad 200 magistrantów z zakresu: nauk o polityce i stosunków międzynarodowych. W INP i SM UJ prowadzi zajęcia dydaktyczne: seminaria magisterskie i doktorskie, wykłady z zakresu polskiego systemu politycznego, transformacji ustrojowych państw środkowoeuropejskich, polityki społecznej i międzynarodowej polityki społecznej. Jej zainteresowania koncentrują się na problematyce współczesnych systemów politycznych Europy Środkowo-Południowo Wschodniej ze szczególnym uwzględnieniem państw południowosłowiańskich. Jest autorką 5 książek, w tym 1 w języku rosyjskim i 70 publikacji w formie artykułów naukowych w tym w języku serbskim, rosyjskim i angielskim. Jest trzykrotną stypendystką Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Społecznych Uniwersytetu w Belgradzie (1984, 1991, 2010). Bierze czynny udział w krajowych i międzynarodowych konferencjach naukowych wygłaszając referaty w językach obcych, głównie w języku serbskim i rosyjskim. Jest członkiem komisji bałkanistycznej PAN o/ w Poznaniu. Jest członkiem PTNP/o w Krakowie. Współpracuje z Instytutem Studiów Politycznych w Belgradzie. Posiada wyróżnienia: nagroda I stopnia JM Rektora UJ przyznana w 1989 r., nagroda I stopnia JM Rektora UJ (2003 r.), nagroda II stopnia JM Rektora UJ (2011 r.), nagroda II stopnia Rektora UJ przyznana (2013 r.).

Tomasz FRASZCZYK Medioznawca i filolog nowogrecki. Związany z Wydziałem Dziennikarstwa i Nauk Politycznych UW. Wśród zainteresowań naukowych: współczesne media, polityka, stosunki międzynarodowe w Grecji i na Cyprze oraz w państwach bałtyckich i zakaukaskich.

Wiktor HEBDA doktorant na Wydziale Studiów Politycznych i Międzynarodowych Uniwersytetu Jagiellońskiego, absolwent politologii i prawa karnego na Uniwersytecie Jagiellońskim oraz Akademii Młodych

Dyplomatów w Europejskiej Akademii Dyplomacji w Warszawie, stypendysta na Uniwersytecie w Zagrzebiu, stażysta na Uniwersytecie w Belgradzie oraz w Państwowym Instytucie Spraw Międzynarodowych w Warszawie, autor wielu artykułów naukowych, komentarzy oraz uczestnik i autor projektów naukowych. Zainteresowania badawcze: polityka i gospodarka państw bałkańskich, bezpieczeństwo energetyczne.

Bogusław JAGUSIAK dr hab. prof. Wojskowej Akademii Technicznej, kierownik Zakładu Bezpieczeństwa Narodowego. Zainteresowania badawcze i dydaktyczne Autora dotyczą problematyki związanej z systemami politycznymi, bezpieczeństwem społecznym oraz mechanizmami prowadzenia dialogu społecznego w Unii Europejskiej. Jest Autorem publikacji książkowych oraz wielu artykułów dotyczących tej problematyki. Znajduje się w gronie członków Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych.

Iwona JAKIMOWICZ-OSTROWSKA Adiunkt w Instytucie Stosunków Międzynarodowych na Wydziale Nauk Humanistycznych i Społecznych w Akademii Marynarki Wojennej. Jej zainteresowania badawcze obejmują problematykę narodowościową w aspekcie współczesnych przemian cywilizacyjnych w Polsce i Europie, migracji międzynarodowych oraz polityki współczesnej Grecji. Autorka monografii dotyczącej losów mniejszości narodowych i etnicznych w Gdyni, rozdziałów w publikacjach monograficznych, a także opracowań polsko i angielskojęzycznych dotyczących procesów narodowościowych na terenie dzisiejszej Europy, migracji oraz polityki Grecji. Członek Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych oraz the Study of Ethnicity and Nationalism ASEN, a także the Greek Politics Specialist Group (GPSG) of the UK's Political Studies Association.

Marcin JARZĘBSKI Politolog i historyk, doktorant w Instytucie Politologii UKSW oraz student w Instytucie Sławistyki Zachodniej i Południowej UW (język chorwacki).

Mladen KARADŽOSKI Absolwent Uniwerzytetu "St. Kliment Ohridski" w Bitoli, Macedonia. Doktorat uzyskał w 2011 r. na tej samej uczelni gdzie zajmuje stanowisko adiunkta. Uczestniczył w wielu konferencjach i seminariach międzynarodowych, m.in. na Uniwersytecie Warszawskim. Wybrane publikacje: *"Discrepancies between anti-corruption legislation and practice in Macedonia"*, 10th Cross-border Crime Colloquium, 10th edition, Crime, money and criminal mobility in Europe, Wolf legal publishers, Nijmegen, Netherlands, 2009; *"Public administration in the Republic of Macedonia – legal aspects, reforms, management processes"*, Scientific Journal, Warsaw,

Poland, 2010; *“Functional characteristics of the informational system of finance in transition countries”*, Book of papers from the 5th International Science Conference of ASECU, Tirana, Albania, 2010; *“Eurocentrism and the obstacles for entrance of Western Balkans and Turkey in the European Union”*, Scientific Journal – European Perspectives, Ljubljana, Slovenia, 2011; *“Fulfillment of the Madrid criteria through the reforms of the public administrations of the countries from the Western Balkans”* NISPA Journal, 2011; *“Democracy in the countries of the Western Balkans: nominal or crucial transformation of the political systems after the end of communism”*, “Scientific journal – Revista de stiinte politice”, University of Craiova, No. 33-34, 2012.

Waldemar PARUCH politolog, historyk, dr hab., prof. UMCS w Lublinie, kierownik Zakładu Teorii Polityki i Metodologii Politologii na Wydziale Politologii, pełnomocnik Dziekana do spraw Studiów wschodnioeuropejskich w UMCS, autor około 180 publikacji naukowych.

Kamila Barbara STANEK doktor nauk humanistycznych Uniwersytetu Warszawskiego Wydziału Orientalistycznego w zakresie turkologii specjalizacja językoznawstwo. Dziedziny badań: socjolingwistyczne problemy na Bałkanach; wpływ kultury na język i języka na kulturę; językoznawstwo tureckie; język turecki i reforma języka tureckiego; metodyka nauczania języka tureckiego. W roku 2001 ukończyła studia z tytułem magistra na WU w Instytucie Filologii Słowiańskiej w zakresie językoznawstwa słowiańskiego. W roku 2004 ukończyła podyplomowe studia pedagogiczne w Instytucie Badań Edukacyjnych Ministerstwa Edukacji Narodowej i Sportu. W roku 2005 ukończyła studia z tytułem magistra na Wydziale Orientalistycznym Uniwersytetu Warszawskiego w zakresie kulturoznawstwa. Od 2006 roku prowadzi lektorat w Szkole Języków Wschodnich; od roku 2012 zatrudniona jest na stanowisku adiunkta w Zakładzie Islamu Europejskiego UW WO; od października 2012 na stanowisku adiunkta w Zakładzie Turkologii i ludów Azji środkowej UW WO. W dorobku znajdują publikacje dotyczące zagadnienia język-kultura-tożsamość Turków – mieszkańców dawnego Imperium Osmańskiego.

Wojciech SZCZEPAŃSKI ur. 1976 r. w Szczecinie, historyk. Ukończył studia magisterskie (2000) oraz doktoranckie (2005) na Wydziale Historycznym Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu (rozprawa doktorska pt. *Serbowie a Albańczycy w latach 1878-1918*). Zajmuje się historią Bałkanów i Europy Środkowej w XIX i XX w. Publikował teksty naukowe m.in. w: *Balcanica Posnaniensia. Acta et studia, Dziejach Najnowszych*,

Studiach z Dziejów Rosji i Europy Środkowej oraz w innych periodykach i w pracach zbiorowych, wydawanych w: Polsce, BiH, Bułgarii, Czarnogórze, Kosowie, Serbii, Nowej Zelandii. Jest członkiem Komisji Bałkanistyki przy Oddziale PAN w Poznaniu. Mieszka w Poznaniu.

Wiesław WALKIEWICZ, (1949), historyk i politolog (ukończył też filologię słowiańską), stypendysta PAN i Centralnego Archiwum Państwowego w Rzymie, doktoryzował się w Uniwersytecie Warszawskim (1978), tam też (na Wydziale Dziennikarstwa i Nauk Politycznych) uzyskał habilitację (1989), specjalizując się w międzynarodowych stosunkach politycznych. Gastdozent w Christian Albrecht Universität w Kilonii, wykładowca w Instytucie Caetana Feldera w Wiedniu, visiting professor w Monash University of Melbourne, Uniwersytecie Zagrzebskim. Pochylał się nad relacjami polsko-czechosłowackimi doby międzywojnia, kwestią przynależności państwowej Istrii i Przymorza Słoweńskiego w postanowieniach Paryskiej Konferencji Pokojowej, relacjami bułgarsko-jugosłowiańskimi w okresie sporu KPJ z WKP(b), koncepcjami polskiej polityki zagranicznej 1918-1939, suwerennością Czarnogóry, Bośnia w kontekście implementacji Układu z Dayton. Między grudniem 1990 a październikiem 1997 w służbie dyplomatycznej: Konsul Generalny w Słowenii i Chorwacji, Minister Pełnomocny Ambasady RP w Zagrzebiu, Ambasador w Republice Chorwacji (1993-1997). Kierownik Katedry w WSP TWP w Warszawie, założyciel i szef Zakładu Socjologii Polityki i Stosunków Międzynarodowych na Wydziale Nauk Społecznych SGGW. Autor m.in. monografii: *Rzeczpospolita podług projektów międzywojennych* (1997), *Jugosławia. Byt wspólny i rozpad* (2000), *Polska na drodze do Unii Europejskiej* (2001), *Eko-unijna pozycja Polski* (2003), *Jugosławia. Państwa sukcesyjne* (2009). Pod jego redakcją naukową ukazały się tomy: *Wschodnia polityka Unii Europejskiej. Porażka, stagnacja czy konsekwentna realizacja* (2009), *Bezpieczna Europa z perspektywy Wschodu* (2010), Publikacje m.in. w Austrii, Chorwacji, wcześniej SFRJ, liczne studia i ekspertyzy. Od trzech kadencji w Senacie SGGW – Uniwersytecie Przyrodniczym w Warszawie. Przewodniczący Rady Koordynacyjnej Centrum Naukowo-Badawczego Bałkany na przełomie XX/XXI przy Uniwersytecie Łódzkim. Członek Kolegium Redakcyjnego *Slavia Meridionalis – Studia Slavica et Balcanica* (Instytut Sławistyki PAN), recenzent wielu dysertacji doktorskich, monografii i publikacji zbiorowych a także artykułów i przyczynków np. w „National Geographic” i „Politei”.

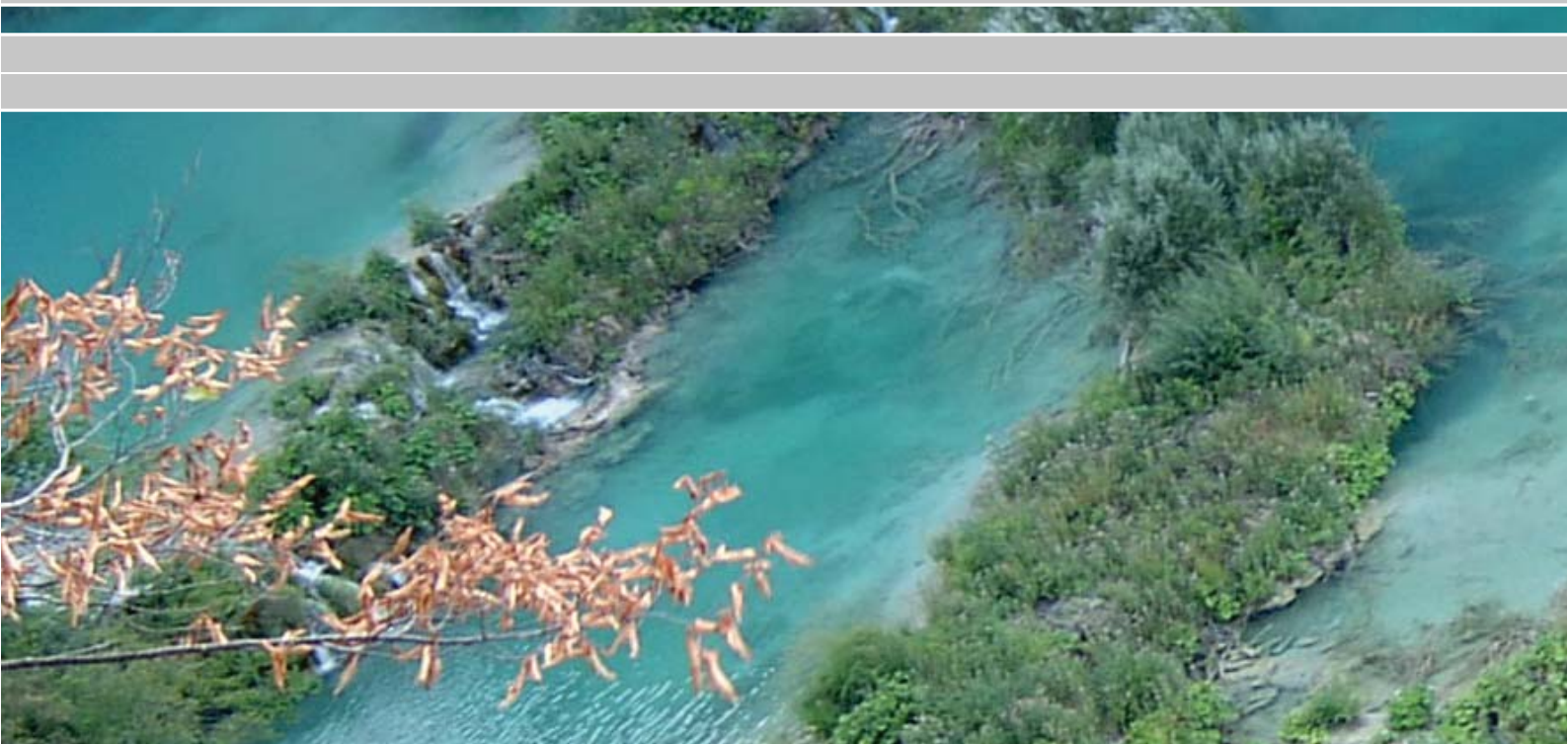
Jacek WOJNICKI doktor habilitowany profesor Uniwersytetu Warszawskiego, Absolwent Instytutu Nauk Politycznych Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego – magister nauk politycz-

nych (1996), stopień naukowy doktora uzyskał na WDiNP UW (2000), stopień naukowy doktora habilitowanego uzyskał na WDiNP UW (2008). Zainteresowania badawcze: Przemiany ustrojowe w Europie Środkowej i Wschodniej; Systemy polityczne państw Europy; Partie i systemy partyjne; Zagadnienia funkcjonowania administracji publicznej w Polsce i w innych państwach Europy. Wybrane publikacje: *System konstytucyjny Czarnogóry*, Wydawnictwo Sejmowe Warszawa 2012; *Przemiany w Europie Środkowo-Wschodniej*, Pułtusk 2011; *Polski model samorządu na tle rozwiązań europejskich (w świetle rozwiązań konstytucyjnych)*, w: *Wieloaspektowość samorządności gminnej w Polsce*, red. B. Nawrot, J. Pokładecki, UAM, Poznań 2011; *Wybory 2010 w państwach Grupy Wyszehradzkiej (Czechy, Słowacja, Węgry)*, w: *Wybory 2010. Polska i świat*, red. M. Jeziński, W. Peszyński, A. Seklecka, Adam Marszałek, Toruń 2011; *Specyfika systemu partyjnego Bośni i Hercegowiny*, w: *Bośnia i Hercegowina 15 lat po Dayton. Przeszłość-teraźniejszość-perspektywy*, Uniwersytet Łódzki, Łódź 2011.

Aleksandra ZDEB jest doktorantką w Instytucie Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Jagiellońskiego gdzie zajmuje się problematyką obszaru post-jugosłowiańskiego oraz zarządzaniem konfliktami w społeczeństwach podzielonych. Obecnie pracuje nad projektem „Strategie zarządzania konfliktami etnicznymi w Bośni i Hercegowinie. Power-sharing w Mostarze i Brčku” finansowanym przez Narodowe Centrum Nauki.

Ze wstępu:

„Rzadko mówi się o regionie bałkańskim z perspektywy jego potencjału, zarówno gospodarczego, kulturowego czy w kontekście politycznej konsolidacji. O regionie, który «wzbogacił» świat o pojęcie «bałkanizacji», rozumianej jako rozczłonkowanie terytorium pomiędzy nowopowstałymi, małymi państwami, które pozostają w stałym konflikcie o niskiej intensywności z potencjałem przerodzenia się w nagłą i brutalną wojnę. Prawdopodobnie dlatego zazwyczaj mówi się o tym regionie w pesymistycznych barwach.”

„(...) Bałkany to «przekleństwo» drobnych różnic albo/i «przekleństwo bliskości». Jednym z uroków, ale i paradoksów narodów bałkańskich jest ich bardzo bogata, ale jednocześnie skondensowana historia. Ta dwoistość natury Bałkanów uniemożliwia zrozumienie wielokulturowości będącej tak bogactwem, jak i dramatem tego regionu Europy.”

